

ТЕМА 10: ТОРГОВИЙ КАПІТАЛ І ТОРГОВИЙ ПРИБУТОК

Лекція 1 Торговий капітал як відокремлена частина промислового капіталу

Розробив
к.е.н., доцент Макуха С.М.

Питання лекції:

- 1. Сутність торгового капіталу та механізм утворення торгового прибутку
- 2. Додаткові і чисті витрати обігу
- 3. Сучасні форми торгівлі, товарні біржи

Мета заняття:

- з'ясувати сутність торгового капіталу, його особливості, роль і місце в економічній структурі капіталізму
- скласти чітке уявлення про джерело торгового прибутку і механізм його утворення.

1 питання

Сутність торгового капіталу та механізм утворення торгового прибутку

Формування торгового капіталу

- Торговий капітал був історичним попередником промислового капіталу
- Існував задовго до виникнення капіталізму в рабовласницькому і феодальному суспільствах у формі лихварського капіталу
- Виступав як незалежна і самостійна форма капіталу

Особливості лихварського капіталу

- **Формування великих прибутків** (виступає одним із джерел утворення промислових підприємств та формування промислового капіталу)
- **Розорення дрібних виробників** (призводить до формування класу найманих робітників)

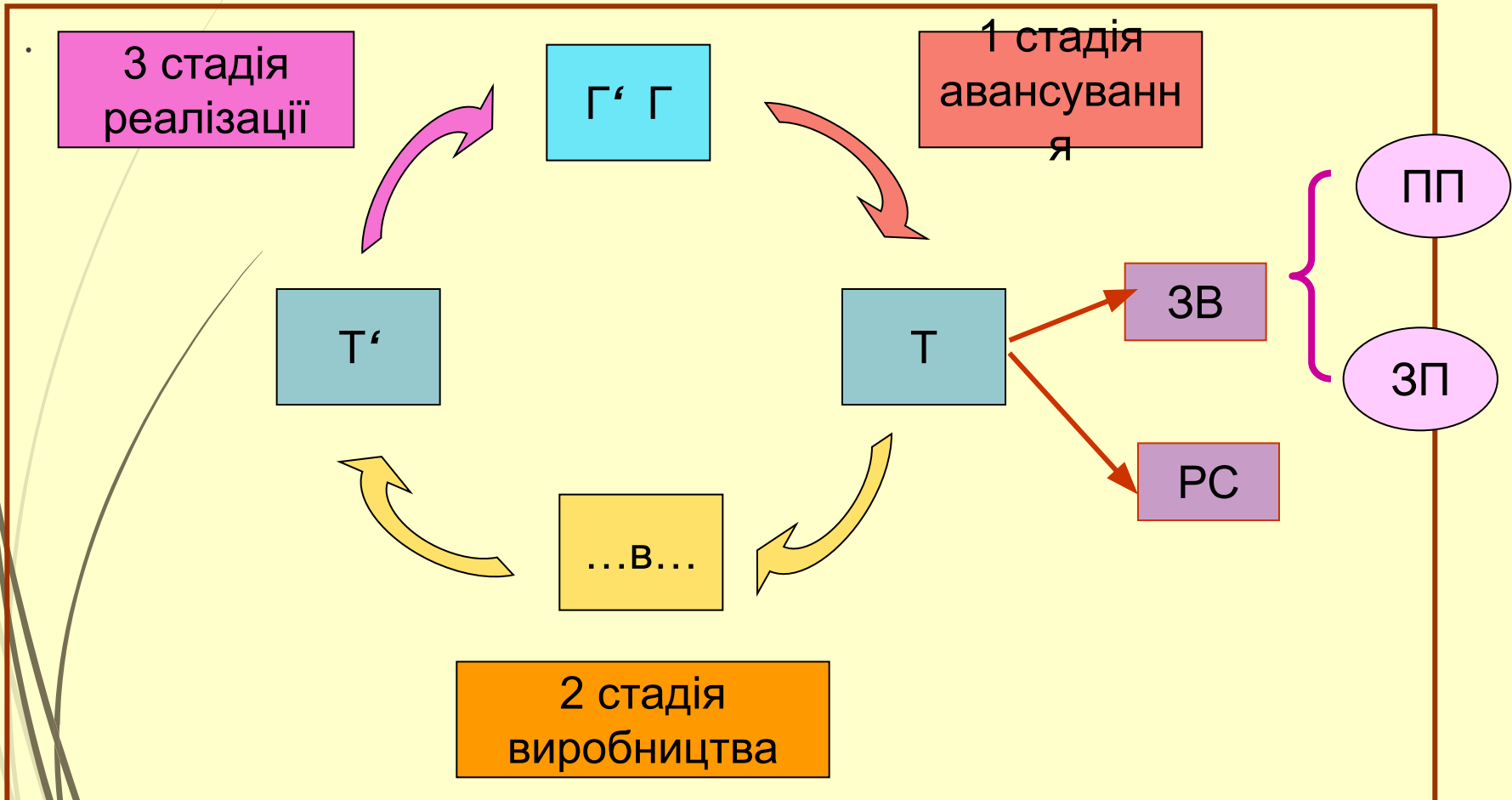
**Лихварський капітал сприяв первісному
нагромадженню капіталу**

Особливості первісного нагромадження капіталу в Україні

- роздержавлення і приватизація майна державних підприємств
- розкрадання державного майна
- створення фіктивних підприємницьких структур
- хабарництво державних чиновників
- податкові пільги для «своїх»
- формування тіньового капіталу

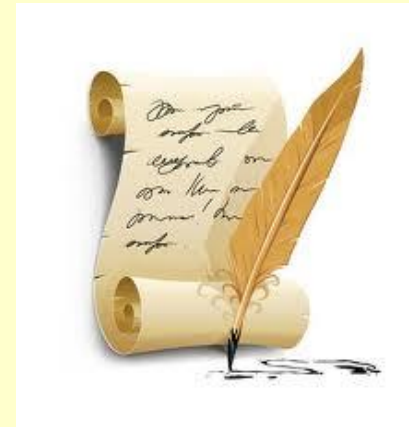
Кругооборот промислового капіталу

Важливо!!!

- Кожна з функціональних форм капіталу здійснює свій кругообіг і виконує особливі функції. Це і визначає можливість відокремлення їх у відносно самостійні форми капіталу.

Поступово з економічним розвитком відбувається

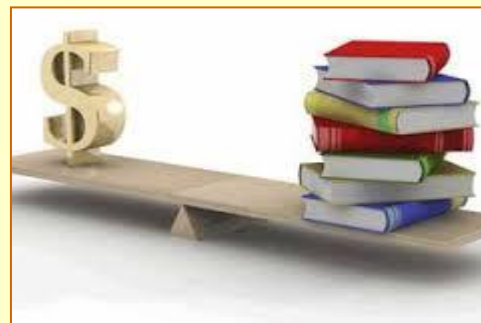
- відокремлення частки промислового капіталу у формі товарного капіталу (Т'–Г')
- перетворення **товарного** капіталу в особливий **торговий** капітал
- перетворення функції товарного капіталу у функцію особливої групи – торгових капіталістів

В чому полягає відокремлення товарного капіталу у товарно-торговий?

- товарний капітал $T'-G'$ здійснює самостійний кругообіг $G-T-G'$;
- зі всього класу капіталістів виділяється особлива група, яка робить перетворення товарного капіталу на грошовий своєю спеціальністю;
- грошовий капітал розподіляється між торговцями і промисловцями.

Товарний і торговий капітал різні!!!

12

ТОВАРНИЙ КАПІТАЛ

- одна з функціональних форм промислового капіталу.

Виступає у вигляді певної суми товарів і втіленої в них вартості та додаткової вартості

ТОРГОВИЙ КАПІТАЛ

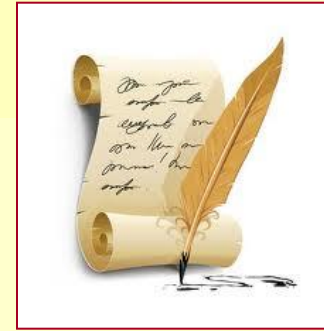
- капітал, який обслуговує процес перетворення товарної вартості у грошову в сфері обігу

Чому необхідне відокремлення торгового капіталу?

- для функціонування промислового капіталу потрібна єдність виробництва і обігу
- фази обігу потребують додаткових витрат капіталу на транспортування, зберігання, упаковку товару
- додаткові витрати потрібні для зміни форми вартості (товарної на грошову)

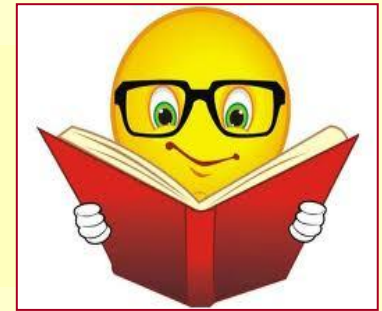

Чому не промисловий капітал обслуговує сферу обігу?

- Обслуговування обігу самим промисловим капіталом недоцільно через додаткове відволікання коштів із сфери виробництва
- Інакше потрібно буде скоротити масштаби продуктивного капіталу і за цей рахунок забезпечити реалізацію товару

Сутність торгового капіталу

Торговий
капітал

Виступає як
відокремлена
частина промислового
капіталу

Перетворює товарний
капітал у грошовий

Торговий капітал -

- частина промислового капіталу, що відокремилася, авансується торговими капіталістами і функціонує тільки у сфері обігу

Чому торговий капітал приймає форму самостійного виду капіталу?

17

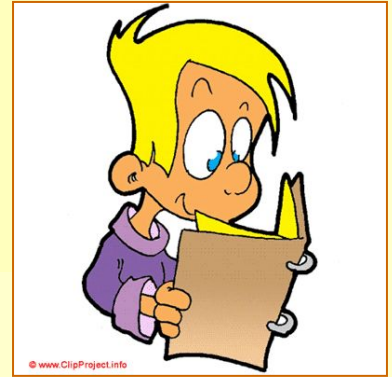
- торговець авансує гроші (капітал обігу), вартість якого зростає як капітал
- торговий капітал функціонує виключно для перетворення товару у гроші
- власники торгового капіталу – особлива група капіталістів, що функціонують тільки у сфері обігу

Відокремлення торгового капіталу відбувається в інтересах промислового капіталу через те що

- не відволікає промисловий капітал на процес обігу
- не скорочує виробництво додаткової вартості

Чому торговий капітал приймає форму самостійного виду капіталу?

- торговець авансує грошовий капітал (капітал обігу), вартість якого зростає як капітал
- функціонує торговий капітал виключно для перетворення товару в гроші
- власники торгового капіталу – особлива група капіталістів, що функціонують тільки в сфері обігу

Переваги для промислового капіталу від функціонування торгового капіталу

- Зменшення потреби в обсязі капіталу для реалізації товарів за рахунок спеціалізації
- Збільшення продуктивного капіталу (за рахунок зменшення часу обігу)
- Збільшення продуктивного капіталу через зменшення капіталу обігу

Переваги для суспільного капіталу від функціонування торгового капіталу

- зменшує розміри суспільного капіталу
- прискорює обіг суспільного капіталу
- сприяє скороченню часу обігу
- зменшує ту частину суспільного капіталу, яка має постійно знаходитись у сфері обігу

Склад торгового капіталу

капітал обігу, авансований на купівлю товару

капітал, авансований на обслуговування процесу продажу товару

Де джерело зростання торгового капіталу?

Функціональні форми торгового капіталу

- - товарна
- - грошова

Стадії руху торгового капіталу

- - купівля товарів $G-T$
- - продаж товарів $T-G'$

Специфічні риси руху торгового капіталу створюють видимість його самостійності, незалежності від сфери виробництва, а також те, що джерело його зростання знаходиться в самій сфері обігу

Де джерело додаткової вартості торгового капіталу?

- в кругообігу торгового капіталу $G-T-G'$ реалізується вартість і додаткова вартість створена в процесі виробництва

Торговий прибуток -

- особлива, перетворена форма додаткової вартості, її джерелом є неоплачена праця найманих робітників, зайнятих у сфері матеріального виробництва

Формування середньої норми прибутку як у промисловості, так і в торгівлі

У промисловість авансовано 900 грн.

□ **$K_{ав} = 900 \text{ грн. } (720c + 180v)$**

норма додаткової вартості $m' = 100\%$

вартість продукту 1080 грн.

□ **$720c + 180v + 180m = 1080w$**

Норма прибутку промислового капіталу

20%

У торгівлю авансовано 100 грн.

□ **$\text{Весь авансований капітал } 1000 \text{ грн. } (900+100)$**

Середня норма прибутку промислового і торгового капіталу 18%

$$p' = \frac{m}{c + v} \times 100\%$$

$$p' = \frac{180}{900} \times 100\%$$

$$p' = \frac{180}{1000} \times 100\%$$

Розмір отриманого прибутку

26

- маса прибутку **промисловців** не 180грн., а 162грн. (не 20%, а 18% від 900грн.)
- маса прибутку **торговців** – 18грн. (18% від 100грн.)
- Таким чином, суспільна вартість виробництва складається із наступних елементів:
  - капіталістичні витрати виробництва
  - промисловий прибуток
  - торговий прибуток

Створена в процесі виробництва **m (180 грн.)** розподіляється між промисловцем та торговцем за **законом середньої норми прибутку**

Механізм формування торгового прибутку

- Торговий капітал приймає участь у міжгалузевій конкуренції
- Торговий прибуток не може бути ні чим іншим, як частиною додаткової вартості, якою промислові капіталісти “поступаються” торговцям за реалізацію своїх товарів

Ціна виробництва

- відокремлення товарного капіталу в торговий припускає виникнення двох різних по своєму рівню цін виробництва
- ціна виробництва роздвоюється на ціну виробництва для промисловців, і дійсну ціну виробництва, яка включає і торговий прибуток

$$C = (C + V) + P_{ср. \text{ пром.}} + P_{ср. \text{ торг.}}$$

Висновки по першому питанню

29

- Виділення торгового капіталу в самостійну форму капіталу сприяє прискоренню обігу промислового капіталу
- Виникнення торгового капіталу об'єктивно обумовлене та економічно доцільне
- Торговий капітал є відокремленою частиною промислового капіталу, і функціонує тільки у сфері обігу

2 питання

Додаткові та чисті витрати обігу

Витрати обігу

Витрати обігу – це витрати у грошовій формі, пов'язані з процесом обігу, реалізацією товарів та послуг

- додаткові витрати
- чисті витрати

Додаткові витрати обігу - витрати, обумовлені продовженням і завершенням процесу виробництва в сфері обігу

витрати на продуктивні операції:

- транспортування
- зберігання
- сортування
- фасування
- упакування та ін.

Продовжують процес виробництва у сфері обігу

Особливість додаткових витрат

- Праця, затрачена на ці процеси є продуктивною
- При виконанні операцій створюється як вартість (в т.ч. і додаткова), так і споживна вартість

Відшкодування капіталу, витраченого на додаткові витрати обігу, загалом нічим не відрізняється від відшкодування продуктивного капіталу

Чисті витрати

34

це витрати, що обумовлені самим процесом купівлі-продажу і необхідні для перетворення вартості з товару в гроші або з грошей у товар

- на утримання торговельних приміщень
- оплату праці торгових працівників і службовців
- утримання апарату інформації
- ведення бухгалтерії,
- рекламу та ін.

Операції є непродуктивними, працівники, які виконують їх не створюють ні вартості, ні додаткової вартості

Приклад розподілу прибутку

У промисловість авансовано 900 грн.

У торгівлю авансовано 100 грн.

Кав = 1000 грн. (промисловість 900, торгівля 100)

Середня норма прибутку промислового і торгового капіталу 18%

Чисті витрати обігу 50 грн.

Додаткова вартість, що буде поділена між промисловим і торговим капіталом **130 грн. (180-50)**

$$p' = \frac{(180 - 50)}{900 + 100 + 50} \times 100\% = 12,38\%$$

Ціна виробництва

- Середній прибуток промисловця складе 111,43 грн. (12,38% від 150 грн.)
- Ціна, по якій куплять товари торгівці, буде рівною 1011,43 грн. (900+111,43)
- Продажна ж ціна складе 1080 грн. (900+111,43 + 50 + 18,57), тобто буде відповідати дійсній ціні виробництва

Висновки по другому питанню

- торговий капітал не знижує середньої норми прибутку, а сприяє її підвищенню
- чисті витрати обігу є прямим відрахуванням із сукупної додаткової вартості
- функціонування торгового капіталу посилює процес концентрації капіталу та усупільнення праці в сфері обігу

Сучасні форми торгівлі, товарні біржі

Сучасні форми торгівлі

**Форми
торгівлі**

```
graph LR; A[Форми торгівлі] --> B[Внутрішня торгівля]; A --> C[Зовнішня торгівля]; A --> D[Роздрібна торгівля]; A --> E[Оптова торгівля];
```

Внутрішня торгівля

Зовнішня торгівля

Роздрібна торгівля

Оптова торгівля

Внутрішня торгівля

- – реалізація товарів в межах національної митної території

Зовнішня торгівля

- – торгівля даної країни, її господарських суб'єктів з другими країнами, базується на міжнародному поділі праці
- виступає засобом економічних зв'язків між державами, які входять у світовий економічний простір
- є ареною конкурентної боротьби за ринки збуту, джерела сировини і сфери застосування капіталу.

Зовнішня торгівля

- Зовнішня торгівля кожної країни включає **експорт** (вивіз) та **імпорт** (ввіз) товарів. Співвідношення між ними називається **торговим балансом**
Потоки експорту та імпорту можна розглядати
- у натурально-речовому аспекті
- у вартісному аспекті

У натурально-речовинному аспекті велике значення має структура експорту (перевага в експортному потоці сировинної продукції, або наукомісткої)

Роздрібна торгівля

43

- – реалізація товарів і послуг безпосередньо споживачам.

У результаті роздрібної торгівлі товари виходять із сфери обігу і надходять до сфери споживання .

Оптова торгівля – збут товарів великими партіями

здійснює посередницькі функції між промисловими і роздрібними торговцями

пов'язує між собою райони виробництва товарів з районами їх споживання

організує реалізацію товарів, вироблених у промисловості та сільському господарстві

формує замовлення виробництву і забезпечує постачання товарів роздрібній торгівлі

Важливо!!!

- При оптовій торгівлі продані товари, переходячи від одного підприємця до іншого та не залишають каналів обігу

Біржа –

це оптовий ринок, на якому торгують не наявними товарами, а за зразками й стандартами

Види бірж

Відкрита біржа

Відкрита біржа змішаного типу

Біржа закритого типу

Ф'ючерсна біржа

«Паперова» строкова товарна біржа

Висновки по третьому питанню

- Виділяють наступні сучасні форми торгівлі – внутрішня, зовнішня, роздрібна та оптова
- Важливим інститутом оптової торгівлі є товарна біржа
- Торговий капітал, будучи необхідним елементом процесу відтворення виробництва, разом з тим порушує пропорції між складовими частинами суспільного капіталу, сприяє зниженню його ефективності.

Дякую за увагу!

